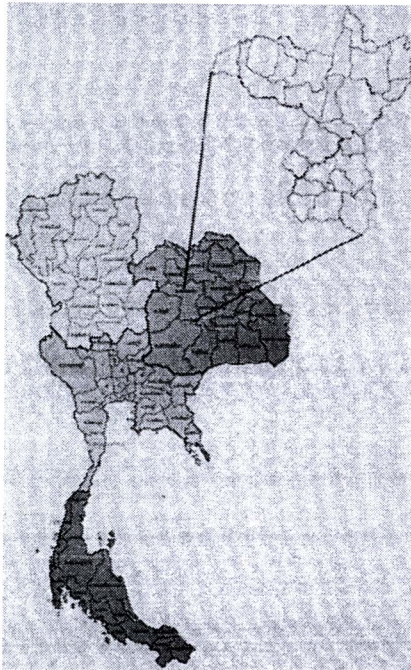

บทที่ 3

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่นห่างจาก กรุงเทพมหานคร 449 กิโลเมตร อาณาเขต ทิศเหนือติดจังหวัดเลย หนองบัวลำภู และอุดรธานีทิศใต้ติดกับจังหวัดติดกับจังหวัดบุรีรัมย์ และนครราชสีมา ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดมหาสารคาม และกาฬสินธุ์ และทิศตะวันตกติดกับจังหวัด ชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์มีการปกครองแบ่งเป็น 26 อำเภอ 198 ตำบล 2,331 หมู่บ้าน และ 389 ชุมชน (แสดงได้ดังภาพที่3-1)

ภาพที่3-1 แสดงพื้นที่ และอาณาเขตจังหวัดขอนแก่น

บริบททั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ลักษณะพื้นที่ทำกิน

ลักษณะพื้นที่ทำกินของหมู่บ้านแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือที่ราบลุ่ม (Flat land) ที่ดอน (Upland) และที่ราบลุ่มสลับกับดอน (Rolling) ซึ่งด้วยลักษณะพื้นที่ ที่มีความต่างกันมีผลต่อการปลูกพืชที่แตกต่างกัน กล่าวคือพื้นที่ที่เป็นบริเวณราบลุ่ม ปลูกพืชไร่ไม่ได้ และมีน้ำท่วมในฤดูฝน มีการปลูกพืชบนคันนาบ้างเล็กน้อย การใช้ประโยชน์ที่นาหลังการเก็บเกี่ยวข้าวเกษตรกรปล่อยสัตว์ลงทะเล

เดิมในแปลงไม่ค่อยได้ปลูกพืชหลังนา เพราะมีปัญหาเรื่องการขาดน้ำในระหว่างปี สำหรับพื้นที่ดอน เกษตรกรปลูกพืชหลักคือ มันสำปะหลัง อ้อย และข้าว (ทำนา หรือข้าวไร่) พื้นที่ทำไร่มีขนาดใหญ่กว่า พื้นที่นา เนื่องจากสภาพที่ทำกินเป็นที่สูง เกษตรกรส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมการปลูกพืชไว้ร่วมกับการรับจ้าง ส่วนพื้นที่ราบลุ่มสลับดอนเกษตรกรมีที่นามากกว่า (หรือใกล้เคียง) พื้นที่ไร่ เกษตรกรปลูกพืชหลายอย่าง เช่น ปลูกข้าว ปลูกผัก ถั่วลิสงหลังนา หรือถั่วฝักยาวหลังนา เป็นต้น สำหรับการทำให้เกษตรกรใช้แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก และอาจมีการจ้างแรงงานเพียงบางส่วน โดยกิจกรรมต่างๆสามารถทำได้ตลอดปี

เศรษฐกิจ และสังคม

การถือครองที่ดินทำกิน จากการสัมภาษณ์กลุ่มถึงการถือครองที่ดินทำกินของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรในหมู่บ้านที่ 1 ทุกครอบครัวมีพื้นที่ทำกิน ส่วนอีก 10 หมู่บ้านมีพบว่ามีเกษตรกรบางส่วนที่ไม่มีที่ทำกิน หมู่บ้านที่มีเกษตรกรไม่มีที่ทำกินมากที่สุดคือหมู่บ้านที่ 4 (ร้อยละ 50 ของบ้านเรือนทั้งหมด) และหมู่บ้านที่ 7 (ร้อยละ 40 ของบ้านเรือนทั้งหมด) ข้อมูลดังกล่าวเป็นสัดส่วนที่สูงมากดังนั้นจึงได้ตรวจสอบข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสำนัประจอบการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามทุกครัวเรือนมีที่ทำกินขนาดพื้นที่ถือครองที่ดินทำกินของแต่ละครอบครัวในหมู่บ้าน

รายได้ของเกษตรกร และการประกอบอาชีพ ผลจากการใช้แบบสอบถามถึงรายได้หลักของเกษตรกรในปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2551) มาจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร เฉลี่ยครัวเรือนละ 35,397 บาท รายได้เฉลี่ยที่ไม่ได้หักต้นทุนการผลิตของเกษตรกรแต่ละหมู่บ้าน โดยรายได้เกิดจากการผลิตพืช (อ้อย มันสำปะหลัง และยูคาลิปตัส) คิดเป็น ร้อยละ 85 จากรายได้จากภาคการเกษตร

ประชากร และแรงงาน จากการสัมภาษณ์กลุ่มพบว่าแต่ละบ้านเรือนมีสมาชิกทั้งหมดประมาณ 5-6 คน แต่อาศัยอยู่ภายในบ้านเรือนเพียง 3 – 5 คน ส่วนใหญ่เป็นเด็กและผู้สูงอายุ เนื่องจากลูก (ซึ่งอยู่ในวัยแรงงาน) นิยมออกไปทำงานต่างถิ่นได้แก่ กรุงเทพฯ ระยอง และชลบุรี เป็นต้น ซึ่งตรงกับข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่ามีจำนวนสมาชิกภายในบ้านเรือนเฉลี่ย 5.2 คน/ บ้านเรือน เพราะแต่ละบ้านเรือนล้วนมีสมาชิกที่ออกไปทำงานต่างจังหวัดอย่างน้อย 1 คน เมื่อใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลเพื่อหาสัดส่วนของช่วงอายุประชากรที่อาศัยภายในหมู่บ้าน พบว่าเกษตรกรวัยแรงงานมีจำนวนประชากรสูงสุด รองลงมาคือวัยเด็ก วัยชรา และวัยรุ่น ตามลำดับ (ร้อยละ 60.77, 17.28, 13.58 และ 8.37) แต่อย่างไรก็ตามสำหรับอนาคตอันใกล้นี้ประชากรแรงงานที่จะเข้าสู่วัยชราจะมีแนวโน้มที่สูงมาก

จากการสัมภาษณ์กลุ่มถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในชุมชนผู้เมืองใหญ่มีมานานกว่า 60 ปี และทุกหมู่บ้านมีการไปทำงานต่างจังหวัด ประกอบกับการใช้แบบสอบถามพบว่าแรงงานอยู่ในท้องถิ่นเฉลี่ย 4.15 (คน/บ้านเรือน) และอยู่ต่างจังหวัดเฉลี่ย 1.05 (คน/บ้านเรือน) ซึ่งสัดส่วนของแรงงานที่อยู่ต่างจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 21 ของแรงงานทั้งหมด

การศึกษา จากการสัมภาษณ์กลุ่มถึงระดับการศึกษาพบว่าปัจจุบันคนในหมู่บ้านมีการศึกษามากกว่าในอดีตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ประถมศึกษาปีที่ 4) แต่ปัจจุบันลูกหลาน (อายุน้อยกว่าระหว่าง 35 - 40 ปี) เรียนจบมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย และปัจจุบันระดับการศึกษาภายในหมู่บ้านมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ การใช้แบบสอบถามถึงระดับการศึกษาของคนในหมู่บ้านซึ่งแยกระดับการศึกษาออกเป็น 9 ระดับ คือ 1) เด็กที่ยังไม่เข้าโรงเรียน 2) ไม่ได้เรียนหนังสือ 3) กำลังศึกษา คือรวบรวมนักเรียนทุกระดับที่ยังศึกษาอยู่ 4) จบชั้นประถมศึกษา 5) จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 6) จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 7) จบสายวิชาชีพ เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) เป็นต้น 8) จบปริญญาตรี และ 9) จบชั้นสูงกว่าปริญญาตรี ผลการศึกษาพบว่าคนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 47.91) รองลงมาคือ กำลังศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย สายอาชีพ ไม่ได้เรียน และปริญญาตรี ร้อยละ 21.39, 9.39, 9.31, 2.66, 2.21 และ 1.82 ตามลำดับ

จำนวนเกษตรกรที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน

การประเมินการจำนวนเกษตรกรที่อาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้าน

วิธีการศึกษาภายในห้องปฏิบัติการโดยนับจากจุดบ้านเรือนที่กระจายอยู่นอกเขตพื้นที่อยู่อาศัยของหมู่บ้าน (Residential Area) ทำการศึกษา 142 หมู่บ้าน และมีจำนวนบ้านเรือนทั้งสิ้น 20,221 หลังคาเรือน พบว่าหมู่บ้านที่ปรากฏบ้านเรือนที่อยู่นอกเขตพื้นที่อยู่อาศัยนอกหมู่บ้าน จำนวน 114 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 80.2 ของหมู่บ้านทั้งหมด ส่วนจำนวนบ้านเรือนที่พบว่าอยู่นอกเขตพื้นที่อยู่อาศัยนอกหมู่บ้านมีทั้งสิ้น จำนวน 744 หลังคาเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.7 จากจำนวนบ้านเรือนทั้งหมด (แสดงดังตารางที่ 3-1)

ตารางที่3-1 แสดงผลการสำรวจจากภาพถ่ายดาวเทียมความละเอียดสูง

หมู่บ้าน	ตำบล	- อำเภอ	จำนวนหลังคา เรือน	พบบ้านเรือนอยู่ นอกหมู่บ้าน
โนนศาลา	ก้านเหลือง	แวงน้อย	95	16
หนองกุ้ง	หนองปลาหมอ	กึ่งอำเภอโนนศิลา	260	17
โสกขาแก้ว	ห้วยเตย	กึ่งอำเภอชำสูง	267	2
คอนคู้	ศรีบุญเรือง	ชนบท	311	23
หูลิง	วังแสง	ชนบท	256	22
ห้วยค้อ	โนนพะยอม	ชนบท	204	15
หนองผือ	บ้านไผ่	บ้านไผ่	185	31
แคนเหนือ	แคนเหนือ	บ้านไผ่	182	18
โคกก่อง	หินตั้ง	บ้านไผ่	159	16
หัวหนองผักแว่น	บ้านไผ่	บ้านไผ่	98	21
ชัยพลศิลป์	โอดหนองแก	พล	98	3
คอนแดง	ลำโรง	หนองสองห้อง	75	5
หนองสรวง	ดงเค็ง	หนองสองห้อง	31	16
หนองสรวง	หนองเม็ก	หนองสองห้อง	91	7
หนองหวาย	หนองไผ่ล้อม	หนองสองห้อง	68	10
คอนคู้	คอนคู้	หนองสองห้อง	197	4
ส้มป่อยใหญ่	ขามป้อม	เปือยน้อย	102	8
วังผือ	ขามป้อม	เปือยน้อย	229	3
ป่าไม้งาม	โนนทอง	แวงใหญ่	64	0
โนนสะอาด	โนนสะอาด	แวงใหญ่	127	0
หนองแดง	โพนนาเพียง	แวงใหญ่	158	9
แสงอรุณ	โนนทอง	แวงใหญ่	91	14
โนนเขวาสอง	ท่านางแนว	แวงน้อย	56	5
ทุ่งมน	สะพานนา	แวงน้อย	77	17
หันโสกเชือก	ทางขวาง	แวงน้อย	86	6
ทางขวาง	ทางขวาง	แวงน้อย	228	13
หนองสะแบง	สะพานนา	แวงน้อย	255	9

หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จำนวนหลังคา เรือน	พบบ้านเรือนอยู่ นอกหมู่บ้าน
ปะแหบ	ก้านเหลือง	แวงน้อย	123	10
โนนจีเหล็ก	แวงน้อย	แวงน้อย	22	0
อีโล	แวงน้อย	แวงน้อย	182	4
คู่น้อย	โนนแดง	กิ่งอำเภอโนนศิลา	93	0
หัวฝาย	เปือยใหญ่	กิ่งอำเภอโนนศิลา	107	0
ชาด	เปือยใหญ่	กิ่งอำเภอโนนศิลา	134	4
หนองทุ่ม	โนนแดง	กิ่งอำเภอโนนศิลา	72	4
โคกใหม่	บ้านโนน	กิ่งอำเภอชำสูง	82	6
โนน	บ้านโนน	กิ่งอำเภอชำสูง	549	1
ห้วยเตย	ห้วยเตย	กิ่งอำเภอชำสูง	172	1
หนองมะเขือ	โคกสำราญ	กิ่งอำเภอบ้านแฮด	163	6
หนองเกี้ยว	โคกสำราญ	กิ่งอำเภอบ้านแฮด	100	0
ทุ่มห้วย	ห้วยแก	ชนบท	113	1
หนองเต่า	โนนพะยอม	ชนบท	125	5
สระแก้ว	บ้านแท่น	ชนบท	117	2
หนองยายเกลี้ยง	วังแสง	ชนบท	63	4
หนองเต้	ปอแดง	ชนบท	68	1
หนองสะแบง	ห้วยแก	ชนบท	77	6
โนนจำ	วังแสง	ชนบท	293	2
ร่องคูก	กุดเพียขอม	ชนบท	63	4
หัวฝาย	ปอแดง	ชนบท	176	5
โนนทอง	หินดั่ง	บ้านไผ่	119	3
ลำโรง	หนองน้ำใส	บ้านไผ่	128	5
หนองคอกเกี้ย	หนองน้ำใส	บ้านไผ่	115	0
ขามป้อม	บ้านลาน	บ้านไผ่	208	0
สร้างเอี่ยน	ป่าปอ	บ้านไผ่	127	20
ธาตุ	บ้านไผ่	บ้านไผ่	111	8
ป่าปอ	ป่าปอ	บ้านไผ่	381	12
ป่าจิว	หินดั่ง	บ้านไผ่	148	5

หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จำนวนหลังคา เรือน	พบบ้านเรือนอยู่ นอกหมู่บ้าน
ห้วยชัน	แคนเหนือ	บ้านไผ่	162	6
หนองคู	ป่าปอ	บ้านไผ่	143	8
ละว้า	เมืองเพีย	บ้านไผ่	516	4
ลาน	บ้านลาน	บ้านไผ่	272	3
ซีกก้อ	เมืองเพีย	บ้านไผ่	129	0
คองนาแพง	บ้านลาน	บ้านไผ่	96	4
นาล้อม	พระยืน	พระยืน	146	9
หินเหิบ	พระยืน	พระยืน	303	8
หนองจิก	หนองแวง	พระยืน	147	10
ห้วย	โสกนกเต็น	พล	38	7
เตาเหล็ก	โจดหนองแก	พล	147	5
โนนทัน	โนนข่า	พล	73	5
ลอมคอม	ลอมคอม	พล	113	7
ห้วยนา	โนนข่า	พล	160	9
หนองเป้น	หนองแวงโสกพระ	พล	65	2
ห้วยสะพาน	โจดหนองแก	พล	31	0
ห้วยโจด	โนนข่า	พล	133	4
หนองห้าง	เมืองพล	พล	46	4
ทุ่งน้อย	ลอมคอม	พล	152	2
หนองคู	ลอมคอม	พล	134	0
หนองขาม	หนองแวงโสกพระ	พล	41	16
โนนเมือง	โนนข่า	พล	150	0
หนองแวงแอก	โนนข่า	พล	88	8
หนองมน	โคกสง่า	พล	113	4
โจดหนองแก	โจดหนองแก	พล	322	10
โนนเหลื่อม	เมืองพล	พล	34	5
ส่องแซง	ห้วยทุ่ง	พล	63	6
หนองไทร	หนองเม็ก	หนองสองห้อง	58	5
หนองกาว	สำโรง	หนองสองห้อง	108	6

หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จำนวนหลังคา เรือน	พบบ้านเรือนอยู่ นอกหมู่บ้าน
นาดี	ลำโรง	หนองสองห้อง	139	4
ตะกั่วป่า	ตะกั่วป่า	หนองสองห้อง	200	9
โคกสูง	หนองเม็ก	หนองสองห้อง	127	2
หนองทุ่ม	คอนดั่ง	หนองสองห้อง	55	3
หินลาด	ลำโรง	หนองสองห้อง	78	3
โนนทัน	คอนดั่ง	หนองสองห้อง	65	0
หนองแขวงตอตั้ง	กิมซาด	หนองสองห้อง	385	0
หัวตะเล้ง	ดงเค็ง	หนองสองห้อง	89	6
สระขาม	ตะกั่วป่า	หนองสองห้อง	124	3
หัวขัว	หนองเม็ก	หนองสองห้อง	53	4
หนองบัวแดง	ตะกั่วป่า	หนองสองห้อง	158	3
หนองค่าย	คอนดั่ง	หนองสองห้อง	56	0
แฝก	หันโจด	หนองสองห้อง	114	0
ชุมปูน	หนองไผ่ล้อม	หนองสองห้อง	83	3
หนองแสง	คอนคู	หนองสองห้อง	170	4
หนองแขวงน้อย	คอนดั่ง	หนองสองห้อง	62	1
วังม่วง	วังม่วง	เปือยน้อย	248	3
วังหว้า	โนนสะอาด	แวงใหญ่	57	2
กุดหมากเห็บ	โนนสะอาด	แวงใหญ่	410	0
โหม่นาเพียง	โหม่นาเพียง	แวงใหญ่	206	5
นาโพธิ์	โนนสะอาด	แวงใหญ่	272	2
โคกสว่าง	คอนนิม	แวงใหญ่	48	0
โนนทอง	โนนทอง	แวงใหญ่	132	3
โสกเหลื่อม	โหม่นาเพียง	แวงใหญ่	36	0
โคกสูง	ละหานนา	แวงน้อย	66	0
โนนบก	ทางขวาง	แวงน้อย	43	1
ดอนหัน	แวงน้อย	แวงน้อย	121	2
น้ำซับ	ท่านางแนว	แวงน้อย	40	3
โคกลำ	ท่าวัด	แวงน้อย	605	2

หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จำนวนหลังคา เรือน	พบบ้านเรือนอยู่ นอกหมู่บ้าน
ละหานนา	ละหานนา	แวงน้อย	135	2
หนองโกน้อย	ท่าวัด	แวงน้อย	66	0
โนนศิลา	แวงน้อย	แวงน้อย	78	2
นาจาน	แวงน้อย	แวงน้อย	59	3
หนองแขม	แวงน้อย	แวงน้อย	317	3
หญ้าคา	ละหานนา	แวงน้อย	55	0
โนนสวรรค์	บ้านแฮด	กิ่งอำเภอบ้านแฮด	127	4
ห้วยม่วง	หนองแขง	กิ่งอำเภอบ้านแฮด	104	3
หนองขาม	โนนสมบูรณ์	กิ่งอำเภอบ้านแฮด	195	3
หนองหวาย	ศรีบุญเรือง	ชนบท	21	0
กุดเพียขอม	กุดเพียขอม	ชนบท	127	4
ร่มเย็น	ปอแดง	ชนบท	34	10
คอนเงิน	บ้านลาน	บ้านไผ่	67	7
กุดเชือก	บ้านลาน	บ้านไผ่	183	6
หนองแวง	หนองแวง	พระยืน	104	1
โนนกกอก	หนองแวงโสภพระ	พล	114	0
โคกล่าม	โสกนกเต็น	พล	75	9
สระแก้ว	แก้งิ้ว	พล	103	2
หนองโจด	ลอมคอม	พล	78	5
หนองแวงนางเป่า	หนองแวงนางเป่า	พล	158	7
หนองบัว	แก้งิ้ว	พล	71	5
หนองบะ	โคกสง่า	พล	108	11
ป่าดิว	หัวทุ่ง	พล	35	2
โสกขามน้อย	โสกนกเต็น	พล	69	0
หนองม่วงใหญ่	แก้งิ้ว	พล	75	0
หนองกุง	คิมชาด	หนองสองห้อง	169	1
โนนกรด	หนองสองห้อง	หนองสองห้อง	62	0
โนนจอมศรี	หนองไผ่ล้อม	หนองสองห้อง	42	0

ทั้งนี้ได้มีการทำการสุ่มหมู่บ้านเพื่อลงไปตรวจสอบภายในหมู่บ้านที่ทำการศึกษาซึ่งผลการศึกษาแสดงได้ดังตารางที่3-2

ตารางที่3-2 จำนวนเกษตรกรที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	รวม	%
จำนวนบ้านเรือนทั้งหมด	54	88	99	78	323	305	152	210	499	195	70	2069	100
จำนวนบ้านเรือนภายในหมู่บ้าน	52	86	94	78	321	285	152	210	474	185	68	2005	96.8
จำนวนบ้านเรือนที่ย้ายออก	2	2	1	0	2	20	0	0	25	10	2	64	3.2

ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการดำเนินการศึกษาสำรวจภาคสนามที่ทำการศึกษาทั้งหมด 11 หมู่บ้าน โดยคัดเลือกหมู่บ้านที่พบเกษตรกรย้ายออกไปอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่บ้าน และอีก 3 หมู่บ้านที่ไม่พบเกษตรกรย้ายออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน โดยบ้านเรือนทั้งหมดมีจำนวน 2,069 หลังคาเรือน พบว่ามีเกษตรกรที่ย้ายออกมาอาศัยอยู่ที่ทำกินนอกหมู่บ้านทั้งสิ้น 64 หลังคาเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.1 ของบ้านเรือนทั้งหมด

จากผลการศึกษาดังกล่าวพบว่าการใช้วิธีประมาณการหาจำนวนเกษตรกรที่ย้ายออกมาอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านโดยการนับจุดบ้านเรือนจากภาพถ่ายดาวเทียมความละเอียดสูง สามารถนำมาใช้ได้จริง เพราะข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และลงไปตรวจสอบในภาคสนามมีความสอดคล้องกัน

จากผลการศึกษาทั้งสองวิธีสามารถคาดการณ์ได้ว่าจำนวนเกษตรกรที่อาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่อยู่อาศัยของหมู่บ้านนั้นมีสัดส่วนร้อยละ 3.4 จากจำนวนบ้านเรือนทั้งหมดที่มีอยู่² ซึ่งจำนวนบ้านเรือนในเขตพื้นที่ศึกษา มีทั้งสิ้น 615 หมู่บ้านของจังหวัดขอนแก่น มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 72,744 หลังคาเรือน จะมีจำนวนบ้านเรือนที่อยู่นอกหมู่บ้านทั้งสิ้นประมาณ 2,182 หลังคาเรือน

² จำนวนสัดส่วนร้อยละ 3.4 ได้จากการเอาจำนวน (3.7 + 3.1)/2

กิจกรรมเกษตรผสมผสานของเกษตรกรที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน

สภาพการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ทำกินกับการออกมาอาศัยนอกหมู่บ้าน

ลักษณะพื้นที่ทำกินของเกษตรกรทั้ง 32 ราย มีพื้นที่ดอน (สวนและไร่) และพื้นที่นา ซึ่งอาจเป็นแปลงที่ติดกันหรือแยกออกจากกันขึ้นอยู่กับการถือครองของเกษตรกร เกษตรกรทำการปลูกสร้างที่พักอาศัยบริเวณที่ดอนน้ำไม่ท่วม บริเวณดังกล่าวมีการสร้างสระน้ำ หรือบ่อน้ำตื้นเพื่อใช้อุปโภคและบริโภค สำหรับการจัดการที่ดินทำกินได้แบ่งประเภทการใช้ประโยชน์ออกอย่างชัดเจนได้แก่ บริเวณที่เป็นที่นา บริเวณที่เป็นที่ไร่ และบริเวณที่เป็นที่พักอาศัย ซึ่งเกษตรกรมักสร้างคอกสัตว์ไว้ใกล้กับที่พักอาศัย ส่วนขนาดพื้นที่ถือครองของเกษตรกรเฉลี่ยที่ 32 ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ทำนาอยู่ระหว่าง 7 – 15 ไร่ และผลิตข้าวเหนียวเพื่อบริโภคเป็นหลักและหากเหลือจึงจำหน่าย จากการสัมภาษณ์ และสังเกตถึงลักษณะพื้นที่ของเกษตรกรที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน พบว่าลักษณะพื้นที่ทำกินที่เกษตรกรออกไปอาศัยอยู่นอกหมู่บ้านมีด้วยกัน 2 ลักษณะคือ

การทำเกษตรผสมผสานแบบเน้นพืชเป็นหลัก เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินหลักอย่างน้อย 1 แปลง บริเวณเป็นพื้นที่ที่มีระดับต่างกันเกษตรกรมีการจัดการพื้นที่โดยใช้ที่ลุ่มทำที่นา ส่วนพื้นที่สูงใช้ทำไร่ ซึ่งอาจเป็นอ้อยหรือมันสำปะหลัง ส่วนพื้นที่สวนอยู่บริเวณรอบๆ ที่พักอาศัยของเกษตรกร พืชส่วนใหญ่ที่เกษตรกรปลูกคือมะม่วง และมะพร้าว ภายในสวนมีคอกวัว และคอกไก่

สำหรับดอนปลายของพื้นที่ทำกินมักมีป่าธรรมชาติ ซึ่งเกษตรกรสามารถใช้เลี้ยงสัตว์ หรือหาอาหารธรรมชาติได้ อีกทั้งเกษตรกรมีการปลูกผักข้างบ่อไว้เพื่อบริโภคและยังพบว่าเกษตรกรมีกิจกรรมที่สามารถทำได้ต่อเนื่องตลอดปี

การเกษตรผสมผสานเน้นการเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินเป็นแปลงหลักอย่างน้อย 1 แปลง บริเวณดังกล่าวมีการจัดการพื้นที่นาดอน (นาดอนไม่ใช่การทำข้าวไร่) และพื้นที่ทำไร่ สัดส่วนของไร่ ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่ถือครอง รายได้หลักของเกษตรกรได้จากการขายพืชไร่ ภายในพื้นที่ทำกินมีบ่อน้ำเพื่อใช้สอยและเลี้ยงปลา เกษตรกรที่ออกมาอาศัยและอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมักมีพื้นที่ทำกินขนาดใหญ่ (มากกว่า 30 ไร่) เกษตรกรบางราย (5 ราย) มีการปลูกแปลงหญ้าเพื่อเลี้ยงวัว และนำกิจกรรมแรงงานภายในครอบครัวและพบว่าเมื่อเกษตรกรว่างจากกิจกรรมการเพาะปลูกจะไปรับจ้างแต่ต้องมีเวลาออกมาดูแลวัว และสิ่งปลูกสร้าง (ผักและผลไม้) ได้ทุกวันเช่นกัน ดังนั้นการรับจ้างของเกษตรกรจึงจำกัดอยู่เฉพาะภายในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง

การเปรียบเทียบการทำเกษตรที่ผสมผสาน กับเกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้าน

สำหรับการเปรียบเทียบการทำเกษตรผสมผสานกับเกษตรกรที่ทำการปลูกพืชไร่เศรษฐกิจหรือพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งประเด็นที่ใช้ในการเปรียบเทียบนั้นมีอยู่ด้วยกัน 12 ประเด็น โดยได้จากการใช้เวทีการสัมภาษณ์กลุ่มแล้วจึงนำเนื้อหามาแตกย่อยเป็นประเด็นต่างๆ โดยเนื้อหาหลักอยู่ที่ การใช้แรงงาน การดำเนินกิจกรรม การมีอิสระภาพในการตัดสินใจผลิต รวมถึงการคำนึงต่อระบบนิเวศ และสุขภาพของผู้ผลิต โดยประเด็นที่ใช้ในการพิจารณาถือ

1. การใช้แรงงานภายในครอบครัวเป็นหลักซึ่งพิจารณาถึงสภาพการใช้แรงงานภายในครอบครัว โดยพบว่าทั้งหมดของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ที่ทำกินแล้วทำเกษตรผสมผสานทั้งหมดใช้แรงงานภายในครอบครัวทั้งสิ้นสาเหตุคือจำนวนสมาชิกของครอบครัวมีอยู่น้อยคนส่วนใหญ่เป็นคู่สามีภรรยา หรือแค่สามีคนเดียวส่วนภรรยาอยู่ในบ้านภายในหมู่บ้าน ทำให้เกษตรกรเหล่านี้ได้อยู่อาศัยแล้วใช้เวลาอยู่ในพื้นที่ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ดังนั้นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นแรงงานของคนที่อยู่ในที่ทำกินของตนเองทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ดีสัดส่วนของเกษตรกรภายในหมู่บ้านนั้นก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก
2. มีกิจกรรมเสริม จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานนี้มีกิจกรรมเสริมมากกว่าคนที่ทำการเกษตรเชิงเดี่ยวแล้วอาศัยอยู่ภายในหมู่บ้านสาเหตุหลักเกิดจาก เวลาในการอยู่ในพื้นที่ทำกินของเกษตรกร และกิจกรรมในหมู่บ้านมีกิจกรรมทางสังคมเยอะมากจึงทำให้เกษตรกรใช้เวลามากกว่า รวมถึงภายในชุมชนนั้นมีกิจกรรมการประกอบอาชีพที่หลากหลายอีกด้วย
3. ปลูกพืชได้ตามใจชอบ เกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานจะปลูกพืชที่หลากหลายมากกว่า เกษตรกรที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพราะเกษตรกรสามารถดูแลผลผลิตของตัวเองได้อย่างใกล้ชิด และเห็นพัฒนาการของผลผลิตของตนเอง
4. รายได้หลักจากการเกษตร จากการศึกษาพบว่าสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนักเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนั้นประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมแทบทั้งสิ้นดังนั้นรายได้หลักจึงมาจากภาคการเกษตร แต่สำหรับเกษตรกรภายในหมู่บ้านนั้นอาจต่ำกว่าเล็กน้อยเพราะเกษตรกรมีทางเลือกเยอะกว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสาน
5. มีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และ/หรือประมง พบว่าเกษตรกรทั้งหมดที่ทำเกษตรกรรมผสมผสานได้ดำเนินกิจกรรมเหล่านี้เนื่องจากเหตุผลหลักคือ เกษตรกรใช้เป็นอาหารบริโภค และปลาที่เกษตรกรเลี้ยงเป็นผลสืบเนื่องจากการขุดบ่อเพื่อใช้น้ำในการทำเกษตรซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะโยงไปประเด็นต่อไป

6. มีกิจกรรมทำต่อเนื่องตลอดปี พบว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานนั้น เกือบทั้งหมดนั้นมีกิจกรรมหมุนเวียนภายในพื้นที่ของตนเองตลอดปี

7. มีน้ำใช้ในการเกษตรตลอดปี พบว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานนั้นมีน้ำใช้เพียงแค่อ้อยละ 78.1 เพราะพื้นที่บางส่วนติดกับแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อน้ำลดลงมากน้ำใช้จึงไม่เพียงพอ แต่โดยรวมแล้วพื้นที่ ที่เกษตรกรทำการเกษตรผสมผสานนั้นจะมีน้ำใช้เพื่อการรดพืชผัก ของตนเองตลอดปี

8. มีกิจกรรมที่สัมพันธ์กันระหว่างปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และ/หรือประมง ประเด็นนี้พิจารณาร่วมกับความต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์จากพืชที่ปลูก การใช้ประโยชน์จากสัตว์ และน้ำในการเลี้ยงปลา โดยพบว่าเกษตรกรทั้งที่ทำการเกษตรผสมผสานนั้นจำเป็นต้องมีการจัดการให้สัมพันธ์กัน เพราะจะโยงไปถึงการจัดการเรื่องแรงงานด้วย

9. มีพืชพรรณเพิ่มมากขึ้นกว่าตอนก่อนออกมาทำการเกษตรผสมผสาน ประเด็นนี้ไม่ได้ทำการเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยว เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของเกษตรกรก่อนออกมาอยู่แล้วปรับเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่ทำกินแล้วทำการเกษตรผสมผสานส่วนใหญ่เป็นพื้นที่หัวไร่ปลายนา ซึ่งเป็นพื้นที่โล่งๆมีต้นไม้เล็กน้อยแต่เกษตรกรได้ทำการปรับแต่ง และปลูกพืชอื่นๆขึ้นมาเพิ่มเติม

10. มีการบำรุงดินเป็นประจำ สำหรับประเด็นการบำรุงดินนี้เกษตรกรทั้งสองกลุ่มนี้มีการดำเนินการเป็นประจำเนื่องจากคำนึงถึงคุณภาพของผลผลิต แต่ลักษณะการบำรุงดินจะแตกต่างกัน เพราะกลุ่มที่ทำเกษตรผสมผสานนั้นมุ่งเน้นในแนวทางเกษตรที่ปลอดภัยจากสารเคมีคือเกษตรอินทรีย์

11. สามารถหาอาหารตามธรรมชาติได้ในพื้นที่ของตนเอง สำหรับประเด็นนี้กลุ่มที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยวจะมีสัดส่วนที่สูงกว่า นั้นอาจมาจากสัดส่วนของประชากร แต่สิ่งหนึ่งที่สังเกตพบจากการศึกษานี้การหาอาหารธรรมชาติของเกษตรกรนั้นยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของเกษตรกรในชุมชน

12. ผลผลิตปลอดภัยจากสารเคมี สำหรับประเด็นนี้พบว่าเกษตรกรที่ทำการเกษตรผสมผสานในพื้นที่ทำกินพื้นที่อาศัยของตนเองพบว่าผลผลิตทั้งหมดปลอดภัยจากสารเคมีสาเหตุเนื่องจากเกษตรกรมีแนวคิดว่า อยู่ที่นี่ ทำเอง กินเอง ถ้าใช้สารเคมีก็เท่ากับฆ่าตัวเอง ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่ใช้สารเคมีในการผลิต แต่มีการใช้สารสกัดชีวภาพเข้ามาช่วยควบคุมเรื่องโรคแมลงในบางครั้งคราว

สำหรับสัดส่วนต่างของประเด็นทั้งหมดแสดงได้ดังตารางที่3-3

รางที่3-3 การเปรียบเทียบการเกษตรของเกษตรกรที่อาศัยอยู่ใน และนอกหมู่บ้าน

ประเด็น	ผสมผสาน ³				เชิงเดี่ยว ⁴			
	P	ความถี่		%	N	ความถี่		%
		Y	N			Y	N	
1. เน้นใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก	32	32	0	100.0	242	217	25	89.7
2. มีกิจกรรมเสริมอาชีพ ทอดผ้า หรือจักรสาน หรืออื่นๆ	32	21	11	65.6	242	31	211	12.8
3. ปลูกพืชในที่ดินที่กินได้ตามใจชอบ	32	32	0	100.0	242	175	67	72.3
4. รายได้หลักจากการทำการเกษตร	32	32	0	100.0	242	170	70	70.2
5. มีการ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และ/หรือประมง	32	32	0	100.0	242	95	147	39.3
6. มีกิจกรรมหมุนเวียนทางการเกษตรได้ตลอดปี	32	31	1	96.9	242	128	114	52.9
7. มีน้ำใช้ดำเนินการรวมทางการเกษตรตลอดปี	32	25	7	78.1	242	118	124	48.8
8. มีกิจกรรมที่สัมพันธ์กันระหว่างปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และ/หรือประมง	32	32	0	100	242	173	69	71.5
9. มีพืชพรรณมากกว่าตอนออกมาทำการเกษตรผสมผสาน	32	32	0	87.5	-	-	-	-
10. มีการบำรุงดินเป็นประจำ	32	32	0	100.0	242	206	36	85.1
11. สามารถหาอาหารธรรมชาติได้ในบริเวณพื้นที่ของตน	32	21	11	65.6	242	215	27	88.8
12. ผลผลิตปลอดภัยจากสารเคมี	32	32	0	100.0	242	157	85	64.9

P: Population, n: Sampling, Y: Yes หรือ ได้ดำเนินการ, N:No หรือไม่ได้ดำเนินการ

³ หมายถึงเกษตรกรที่อาศัยในพื้นที่ทำกินและทำการเกษตรแบบผสมผสาน และอาจมีบางพื้นที่ทำการปลูกพืชเชิงเดี่ยว
⁴ เกษตรกรที่ทำการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะ

